האמר רב פפי האי אשרתא. תימה דפריך מדרב פפי ובפרק הכותב (לקמן דף פה. ושם) מסיק דליתא לדרב פפי מדרב נחמן כו׳ ועוד דבפ׳ כל הגט (גיטין כו: ושם) מסיק דרב לית ליה דרב פפי והיכי פריך הכא מדרב פפי ממילתיה דרב מיהו הא איכא לתרץ דאליבא דאמרי לה משמיה דרב הוא פריך ואין לומר דהכי פריך כיון דאמר משחתמו אין מעידין לפניו וחותם אלא מייסין כשקרא למיחזי כשקרא אם כן משכתבו עד שלא חתמו נמי דכתיבה נמי מיחזי כשקרא דא״כ הוה קשיא דרב אדרב דהכא חיים למיחזי כשקרא ובפרק כל הגט (שם) לא חיים אלא טעמא דמשחתמו דמי לנוגעים בעדות כעין שפירש בקונטרס גבי ההוא שקרא ערער על אחד מהן ותירץ ר״ת [6]דדרך הש״ס להקשות אפילו מדבר אלא הוי הלכתא הכי ופוסק ר״ת דכתבין [1]אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה אלא קיי״ל כרב פפי דחיים למיחזי כשקרא אע״ג דפריך מינה ופריך נמי מנהרדעי בכמה מקומות בפרק שבועת העדות (שבועות דף לג: ושם) ובפרק יש נכור (בכורות דף מט.) והאמרי נהרדעי לא כתבין אורכתא כו׳ וי״מ וליתא דקאמר בהכותב ובפ׳ כל הגט (גיטין דף כו: ושם) אלא נעי למימר דליתא לדרב פפי אלא דליתא לקושיא אין לדמות אשרתא שהוא מעשה ב״ד לשאר שטרות דבמעשה ב״ד לכ״ע חיישינן למיחזי [2]כשקרא ור״י מדנפי״ר תירץ דלכתחלה ודאי חיישינן למיחזי כשקרא כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בהיני כו׳ (ב״ב דף קעב.) אבל בדיעבד לא חיישינן ולהכי פריך הכא דהוי לכתחלה והא דקאמר דליתא לדרב פפי היינו דיעבד דהכיא איתתא דהכותב (לקמן דף פה. ושם) כיון שהיתה צריכה לחזור לב״ד כדיעבד דמי והרשאה נמי דכתבין אמטלטלי דכפריה היינו משום כיון דאינו יכול לילך שם כדיעבד דמי [3]:

וש״מ דיינין המכירין חתימת עדים א״צ להעיד בפניהם. דקס״ד דצריך להעיד בפניהם אע״ג דלא תהא שמיעה גדולה מראייה לפי שהיו נראין יותר בית דין דכשאין מעידין בפניהם אין נראה אלא כעד מפי עד ומטעם זה הצריכו ג׳ בקיום שטרות דהוה סגי בב׳ אלא משום דבעינן שיהא ב״ד כדפרישית ועוד אומר ר״י דס״ד דצריך להעיד בפניהם משום דפעמים אין מכירין אלא על ידי שראו בגילה דאיכא למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דשמיעה אינה יכולה להיות בגילה כדאמר בר״ה (דף כה: ושם) דתקילת עדים כתחלת דין דמי ותחלת דין אינו אלא ביום כדאמרינן בסנהדרין (דף לב.): **בפני** כל אחד ואחד. דס״ד כיון שהעידו בפני שנים יכול השליח לכתוב על סמך השנים אע״פ שלא העידו בפניו: **הנח** לעדות החדש דאורייתא. וכדאורייתא אין עד נעשה דיין וטעמא דאין עד נעשה דיין משום דבעינן שיעידו לפני הדיינין כמו שמפרש רשב״ם דכתיב ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה׳ אלו הדיינין וי״מ משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה ואם העדים נעשו דיינין עדות שאין אתה יכול להזימה היא שלא יקבלו הזמה על עצמן ומיהו לפי טעם זה אם העדים קרובים לדיינין אינם יכולים להעיד דלא יקבלו הזמה עליהם אלא כיון דבני הזמה מיהו בב״ד אחר עדות שאתה יכול להזימה קרינן בהו ה״נ יהיה הדיין נעשה עד [4]) ודוקא בעד המעיד אמרינן דאין עד נעשה דיין דשייכי הני טעמי אבל עד שאינו צריך להעיד כגון שיש אחרים שיעידו או כגון שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא תהא שמיעה גדולה מראייה נעשה דיין ודווקא בדיני ממונות אבל בדיני נפשות אפילו עד שאין צריך להעיד אין נעשה דיין לר״ע דאמר במסכת מכות (דף ו. ושם) אפילו הן מאה כולן עדים וטעמא מפרש בפרק ראוהו ב״ד (ר״ה דף כו. ושם) משום דכתיב והלילו העדה והנך כיון דחזו דקטל תו לא חזי ליה זכותא ודווקא בדאורייתא אבל בדרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין: תרי

איקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבין לקמן למיזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר אמימר כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רב אשי לאמימר משום דקלסה אבוה דאמך את נמי מקלסת לה כבר פרכה רבא: אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא ואמרי ליה אמר רב הונא אמר רב [1]שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם ומי כתבינן והאמר רב פפי משמיה דרבא [5]האי אשרתא דדייני דניכתב מקמיה דניחוו סהדי אחתימת ידיהו פסולה דמתחזי כשקרא הכא נמי מתחזי כשקרא אלא אימא עד שלא כתבו מעידין בפניו וחותם משכתבו אין מעידין בפניו וחותם ש״מ תלת ש״מ [2]עד נעשה דיין וש״מ [3]דיינין המכירין חתימות ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם וש״מ דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד מתקיף לה רב אשי בשלמא עד נעשה דיין שמעינן מינה אלא דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם דלמא לעולם אימא לך צריכין ושאני הכא דקא מקיימא הגדה בחד ודיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד דלמא לעולם אימא לך אין צריכין ושאני הכא דלא קא מקיימא הגדה כלל יתיב ר׳ אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיביה רב ספרא לרבי אבא [6]ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו ואי סלקא דעתך דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבו בדוכתייהו וליקדשי אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא ורב יצחק לרב הונא ורב הונא לחייא בר רב וחייא בר רב לרב ואמר להו הנח [7]לעדות החדש דאורייתא׳ [8]וקיום שטרות דרבנן אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב [9]שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי

שזהו כשר וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם פי׳ כיון שחתמו הן נוגעים בעדות שהם מתכוונים שלא תבטל חתימתן וגם גנאי הוא להם שיאמרו עם הפסול חתמו. וערערו דמאי אי ערערו דגזלנותא

עין משפט נר מצוה

מח א מיי׳ פ״ז מהל׳ עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סימן מו סעיף כד:
מט ב מיי׳ פ״ו שם הל׳ כ סמג שם טוש״ע שם סעיף ז:
נ ג מיי׳ פ״ב מהלכות קידוש החדש הלכה ט:
נא ד מיי׳ פ״ב מהלכות עדות הלכה ט סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סי׳ ז סעיף ה:
נב ה מיי׳ פ״ו שם הל׳ ח וס״ז הלכה ו סמג עשין פב טוש״ע שם סימן מו סעיף ד בהג״ה:
נג ו מיי׳ פ״ו שם הל׳ ז טוש״ע שם סעיף כו:

תוספות רי״ד

דאיקלע רבנאי אחוה דר׳ חייא בר אבין לקמן למיזבן שומשמי ואמר הכי אמר שמואל ואמר ודיין אין מצטרפים וכך הלכה: אר״ה א״ר ג׳ שישבו לקיים את השטר פי׳ בלא העדאת עדים שיעידו על כת״י לפי שהדיינים עצמם מכירין אותה ב׳ מהן מכירין חתימת ידי העדים וא׳ אינו מכיר עד שלא חתמו פי׳ בהנפק מעידים בפניו וחותם פי׳ לפני השלישי שזה כת״י החתומים משחתמו אין מעידין בפניו וחותם פירוש (אחר) עד שלא חתמו הן בההיא אשרתא מעידים בפני זה וחותם עמהן וכותבין כך נפק שטרא דנן קדמנא ונתברר שהוא חתימות העדים ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי אבל אחר שחתמו אין מעידין בפניו מפני שהן נוגעים בעדותן שנראה שמה שמעידים כך כדי לקיים חתימתן שלא תבטל: ש״מ תלת ש״מ עד נעשה דיין פי׳ אחר שהעיד ונעשה עד חוזר עוד ונעשה דיין וש״מ דדיינים המכירים חתימת ידי העדים א״צ להעיד בפניהם וש״מ דיינים שאין מכירין חתימות העדים צריכים להעיד בפני כאו״א פי׳ שאם העידו בפני הב׳ אין הג׳ יכול לחתום שהרי כאן הצריכו להעיד בפני הג׳ ולא יועיל הנה שיעידו בפני ב׳ והב׳ יעידו לג׳ כדאמרינן בשנים מכירין משום דהוי להו עד מפי עד אבל כשמכירין מעצמן אינו עד מפ״ע: איתבי׳ רב ספרא לר״א ועד מי נעשה דיין והתנן ראוהו ג׳ והם ב״ד פי׳ מסנהדרין שמקדשים את החדש יעמדו ב׳ ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן ע״י עצמו והתם פרכינן ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ומתוקמ׳ לה כשראוהו בלילה לפיכך אם לא יעידו בבקר על מה יאמרו מקודש אין היחיד ראוי לקדש את החדש דקידוש החדש צריך שלשה והלכך יושיבו ב׳ דיינים אחרים מחבריהם מישבי סנהדרין ואלה הב׳ שראו יעמדו בפניהם והם יקדשוהו ואי איתא ליתבו בדוכתייהו ולקדשו פי׳ אי איתא דעד שהעיד נעשה דיין מה צריך

מסורת הש״ס

א) גיטין כו: נקמן פה. [ועי׳ בטוש״ע מ״מ סימן מו סעיף כד ובכ״ך ובפמ״ע שם], ב) סנהדרין לד: ב״ב קו. גיטין ה: ב״ק נ: ב״ב קיב., ג) ר״ה כה:, ד) [לקמן כח. ע״ש בתוס׳], ה) [וע״ע בתוס׳ ב״מ קיג. ד״ה ממזיל], ו) [פי׳ הרשאה], ז) [והסיק דהכותב לא חתיב מעשה ב״ד דנעדים פני שיעידו שנשבעה. מ״ר], ח) [וע״ע תוס׳ גיטין כו: ד״ה ולימא ויב״מ יב: ד״ה כותבין], ט) [וע״ע מ״ש תוס׳ ב״ק נ: ד״ה כגון שראוהו בלילה כו׳ טעם אחר בשם ר״י דנפקא לן מכיוס הנמילו כו׳],

---

מוסף רש״י

אשרתא. לשון מוחק כמו (ירמיה טב:) יאשר כתך (לקמן פה.) קיים השטר שהעדים מעידין על כתב יליהס בב״ד וב״ד כותבין בו כמותה אלמא הויא ואתו פלוני ופלוני ואמרו אמתיימות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי ומותמין (גיטין כו: ובביר״ז לקמן פה.). **דניהוו סהדי אחתימת ידיהו.** שיעידו זה כתב ידי (לקמן פה.). **בפניהם.** הסנים (ר״ה כה:). שאין היחיד נאמן. לומר מקודש בפני עצמו, לכך צריך להוסיף מחבריהן אצלו (שם). **וקיום שטרות דרבנן.** דמלאורייתא לא בעינן קיום דאמר ר״ל (לעיל יח:) עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנתקרא עדותן בב״ד (לקמן כח.).

תוספות רי״ד (המשך)

להושיב מחבריהם אצל היחיד הם שהעידו ציטרופו עמו לקדש אלא לאו ש״מ אין עד שהגיד עדותו כשר להיות דיין והכא היכי אמרינן דמעידים ומסיק הנח לעדות החודש דאורייתא ובדאורייתא אין עד נעשה דיין אבל קיום שטרות דרבנן ובדרבנן עד נעשה דיין פי׳ מה״ת ליכא למיחש לזיופא אלא כלי קיום יגבה ולכי מחברר דזיף מהדר ליה ורבנן הוא דאצרכי׳ לקיומי׳ ועד דלא מקיים לא גבי. עי׳ דיני עד נעשה דיין בס״פ ששם ביארתי שאם יש עדים רבים שיגמר הדין ע״פ שנים עדים ושלשה דיינים עד שהגיד עדותו נעשה דיין: אמר ר״פ משמיה דרבא האי אשרתא דדיינא דכתיבא מקמי דנחזי סהדי אחתימות ידיהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ולית הל׳ הכי דלקמן בפ׳ הכותב ובגיטין בפ׳ כל הגט מתיבי׳ ליה ואמרינן וליתא לדר״פ: אמר ר׳ אבא אר״ה א״ר ג׳ שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על א׳ מהן עד שלא חתמו פי׳ השנים על אשרתא מעידים עליו פי׳ על זה

תרי ותרי נינהו. כי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים: דפגם משפחה. שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפ' החובל (ב"ק פח.): גלוי מילתא בעלמא הוא. משמתמו אמאי אין מעידין עליו מאי חשד נוגע בעדות איכא הכא דבר זה לריכין הן לברר ודבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואין אלא מגלי דבר בעלמא: **דעבד משוכה.** והשיב את הגזלה: **ואי לאו רבי אבא דמן עכו.** שהזכירה לי לאחר זמן: **שכחתה. שכחתיה: ומפ' אחד מהן.** עד אלא אתמנו: **לריכין למיכתב כו'.** דקיוס הסטר בשלשה והרוחה שנים מתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו: **ואי כתב ביה שטרא דבן נפק קדמנא כבי דינא הו לא לריך.** דלא מקרי בי דינא בליר אתלתא: **כי דינא דרבנא אשי.** אורחא דמילתא נקט שהוא היה לאם ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדין בתרין: **ואמר לגא רבנא אשי.** לאזדקוקי ליה ולקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר. ויש מפרשין ואמר לגא רבנא אשי אלא תלתא ניהוו ולא נהירא לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לגא דכתבי ביה: **מתני' נשביעי. לבין** העובדי כוכבים: **ובטורה אני.** שלא נבעלתי לעובד כוכבים: **נאמנת. ומותרת לכהן: ואם משניסת כאו עדים.** בגמרא [כג.] מפרש אהייא קאי: **גמ' נחתי לאיש אסרה.** לכל העולם דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה המיהה לו: **שנאמן לאסור את כאו.** כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה [ד] מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל: **אם כבי נחתי.** אלמא בדידיה תליא נחתיה והימניה קרא למימר הכי: **הזה למה לי.** כיון דלאו לגבה שאסר מינבי ליה: **ולא ליבם.** אם הוליא שם רע על ישראל אחיו שאין היבם נידון כמוליא שם רע ליעבד במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה [מו.]: אמתלא

תרי ותרי נינהו. פירש בקונטרס וכי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי וקשה דהכא אליבא דרב הונא קיימינן דאמר הוא לעולם אימא לך ערער דגזלנותא וקאמרי [ב]הני ידעינן ביה דעבד תשובה א"ר זירא הא מלתא מרבי אבא שמיע לי ואי לאו רבי אבא דמן עכו שכחתה [ג]ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי אמר רב נחמן בר יצחק ואי כתב ביה שטרא דבן נפק לקדמנא בי דינא הו לא צריך ודלמא בית דין חצוף הוא וכדשמואל דאמר שמואל [ד]שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי כדשמואל סבירא להו [ד]דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי: **מתני'** [ה]האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ו]ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת [ז]אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ח]ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת [ט]ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא: **גמ'** א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר [י]את בתי נתתי לאיש הזה לאשה לאיש אסרה הזה התירה [כ]ל"ל קרא סברא היא הוא אסרה והוא שרי לה אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב [ג]מנין [ל]לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה למה לי מיבעי ליה לכדתני ר' יונה דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה [מ]הזה [נ]ולא ליבם ת"ר [ס]האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון [מ]שנתנה אמתלא לדבריה תניא נמי הכי אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה גדולה שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקידשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי' באושא ואמרו אם נתנה אמתל' לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה [נ]אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה נמי באשה אחת גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה וא"ל מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע א"ל חכמים מה ראית א"ל בתחלה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי בני אדם שהן הגונים לי עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה לפני חכמים ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני פ' נדה וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

נד א מיי' פ"ו מהלכות עדות הלכה ז טוש"ע מ"מ סי' מו סעיף כו:
נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:
נו ג ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף כט:
נז ה מיי' י"ב מהלכות גירושין הלכה ל סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ו:
נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
נט ז ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ד:
ס ט מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:
סא י מיי' פ"ע מהלכות אישות הל' י ופי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה כד סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף כא:
סב כ מיי' פ"ג מהל' ערכין ותמורה הלכה ט סמג עשין כה:
סג ל מ מיי' פ"ע מהל' אישות הלכה לא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ה:
סד נ מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפה סעיף ג:

תוספות רי"ד (המשך)

פי' צריכים לכתוב קודם שיחתמוהו דקיום שטרות בשלשה והרואה ב' חתומים יאמר שבשנים קיימוהו ואי כתיב [ביה] הא שטרא דבן נפק קדמנא בב"ד תו לא צריך דלא מקרי ב"ד בציר מתלתא. והגאון פי' אם כתבו בפנינו בב"ד הנפק שטרא דבן ואע"ג דלא כתבו במותב תלתא תו לא צריך למכתב וחד ליתוהי דסתם ב"ד כשרי' משמע ולא פסולים ולא קרובים ומקשינן דלמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף פי' והאשרתא בטילה דלית הלכתא כשמואל אלא כר' אבהו דאמר אין דיניהם דין ומהדר דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי פי' ב"ד מומחה שבדור והמורה פי' אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסי' בימי רבנ"י דהוא מרה שמעתתא ובודאי בי דינא דר' אשי לא עביד בתרין ומקשי' ודלמא ב"ד דר' אשי כשמואל ס"ל ואין הלכה כמותן ומהדר דכתיב ביה אמר לנא רבנא אשי פי' רב אשי צוה לנו להזקק לו וכיון שע"פ ר"א עשו בודאי בי ג' היו דר"א לא טעה בדשמואל דלית הל' כותיה וכ"ש אם כתבו בכי ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא דתו ליכא למיחש לא לדשמואל ולא לקרוב ופסול שחותמים בו שנים ואין צריכין לומר וחד ליתוהי ודוקא אם מת אבל אם חי צריך לחתום שלא יאמרו השנים שהעידו בפניהם חתמו והשלישי לא העידו בפניו ומש"ה לא חתם והאשרתא בטלה: **מתני'** האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקדשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי' באושא ואמרו אם נתנה אמתל' לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה אף בזו אם נתנה אמתלא

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ג. ה: ל. פז:. ב) [כתובות לו.]. ג) קדושין סד. [ע"ש]. ד) לקמן מו.. ה) [לקמן מו:]. ו) [וה"ה דיהוה מלי למימר בערער דפגם משפחה וכגון דקאמרי דעבון שבשפחה. מ"ר עה"ג]. ז) [ה: ועי' תוס' שם ג. ד"ה לרבנא].

תורה אור השלם

1. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעַר אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז

גליון הש"ס

גמ' למה לי קרא סברא. ב"ק מו ע"ב נדה כה ע"א:

מוסף רש"י

ב"ד חצוף. שענבו על מקנת חכמים (סנהדרין ג.). **האשה שאמרה אשת איש הייתי.** ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם, וגרושה אני נאמנת. ומומרת להנשא (כבורות לו.). **לאיש אסרה.** על הכל שאין לנו יודעים למי, וכי אמר הזה המיהה לזה (קדושין סד.). **הזה ולא ליבם.** אין יכם שהוליא שם רע על נשואי אחיו בכלל פרשה זו לעשין עשות מתוליס (לקמן מו.).

תוספות רי"ד

תרי ותרי נינהו פי' ועד שלא חתמו אמאי מעידין והא אין ערער פחות מב' שאין משגיחים בדברי היחיד וכיון שב' אומרים גזלן הוא ואלו אומרים שלא גזל הו"ל ספיקא דאוריתא ובספיקא דאוריתא לא אמרינן אוקי גברא אחזקתיה כדאמרינן לקמן בפירקין וכיון דהאידנא איתוקם בספק גזלן היכי מחתמינן ליה ומפקינן ממונא אפומיה הלכך אע"פ שלא חתמו לא יכלו להכשירו ואי ערער דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפי' משחתמו מעידים פי' ערער דפגם משפחה שאלו השנים שבאו לפוסלו לא העידו עליו עדות ברורה אלא העידו שבמשפחתו נטמע שם עבד שהוא פסול לעדות וכל המשפחה הן בחזקת שהוא ספק פסול שמא מזרע אותו עבד נולד ואלה מעידים שזה אינו מן המסופקין דברי לן שפייתוהו כשרות הוא בא ואינן מכחישין את העדים אלא מוציאים את זה מספק פסול שלא יהיה מסופק כשאר כל בני המשפחה וזהו גילוי מילתא שיכול להתברר ע"פ אחרים שנבדוק אחריו ויתברר אם נולד מן הכשרים או מן הפסולין ובמילתא דעביד לגלויי לא משקרי אינשי והלכך אע"פ שחחמו והן נוגעים בעדות נאמנים דבאיזה עדות אינן נאמנין בדבר שלא נוכל להתברר על ידי אחרים כ"א על פיהם כדלקמן שמעידין שנעשה תשובה שאין מכירין תשובתו אלא הם אבל ייחוס האדם דהוא מילתא דעביד לגלויי ע"פ אחרים אע"פ שהן נוגעים בעדותן נאמנים הם. לעולם ערער דגזלנותא ודקאמרי הני ידעי' ביה דעשה תשובה שהחזיר את הגזילה ואין כאן משום הכחשה הלכך עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם ומשחתמו שהן נוגעים בעדות אין מעידין עליו וחותם ע' בס"ה בערך ה"ר: א"ר זירא האי מילתא מר' אבא שמיעא לי שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי פי' צריכים להודיע למה לא חתם הג' שיש לך לומר הא' היה קרובו או פסול ומפני זה לא חתם ובעבור זה האשרתא היא פסולה והמורה

עין משפט נר מצוה

סה א ב ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' כג טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף מג:
סו ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ג:
סז ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף לז:
סח ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ה:
סט ז מיי' פי"ב הלכה ד ופ"ד מהל' אישות הלכה יג סמג עשין סח טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף ג:
ע ח ט מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ו ז טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג:

תוספות

ט) **חזרה ואמרה טהורה אני מהו.** פירוש מועיל אמתלא או לא אבל אין לפרש מהו אם צריכה אמתלא או לא מדקאמר אף בזו אם נתנה כו': **ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.** ר"ח הביא ירושלמי שמואל בעא לאזדקוקי לאתתיה אמרה ליה טמאה אני ולמחר אמרה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה יומא דין טהורה אמרה ליה אתמול לא הוות בי חילא כי ההיא שעתא אתא שאיל לרב אמר ליה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

הבא עליה באשם תלוי קאי. תימה דבחטאת קאי דהא מסקינן בפרק ד' אחים (יבמות דף לא. ושם) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה ומאי משני נמי כשניסת לאחד מעדיה הא עד נמי בחנק קאי דאוקמה אחזקה ואומר [י]ר"ת דחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה להך חזקה דמהאי טעמא נמי שרינן לה כי ליכא עדים כלל אע"פ שהיא בחזקת אשת איש[כ]: **באשם תלוי.** אפי' למאן דבעי חתיכה אחת משתי חתיכות הכא לא בעינן שתי חתיכות דמאן דמפרש בפרק ספק אכל (כריתות דף יז: ושם) טעמא דבעינן חתיכה משתי חתיכות משום דאפשר לברר איסורו פי' אפשר לברר על ידי בקי שיכיר חתיכה הנשארת אם חלב היא אם שומן היא הכא נמי אפשר לברר ע"י הזמה ולמאן דמפרש משום דבשתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן איקבע איסורא ה"נ איקבע איסורא שהיתה בחזקת אשת איש אי נמי לאו אשם תלוי ממש קאמר אלא כלומר באיסור אשם תלוי: **כגון שניסת לאחד מעדיה.** והא דתנן בפ' שני דיבמות (דף כה. ושם) הרגנוהו לא ישא את אשתו לא שנים מעידין כן דבשום מקום אין שנים חשודין כדמוכח לקמן דאפילו למאן דחייש לגומלין אם שנים מעידין על זה ושנים על זה נאמנין וכן מוכח נמי בפ"ב דיבמות (ג"ז שם:) דתנן התם מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ודייק בגמרא טעמא דב"ד הא בתרי לא מאי שנא מהא דתנן עדים החתומים על שדה מקח או על גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה היא גופה קמשמע לן לאפוקי ממ"ד מיאון בשנים אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה: **אי הכי לכתחלה נמי.** ומהא דתנן בהאשה שלום (יבמות דף קיז: ושם) עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא ליכא לאקשויי לעולא דהתם איירי בבת אחת ואפילו אם ניסת תצא ועולא איירי בזה אחר זה כשבא עד אחד ואומר מת התירוה ואח"כ בא אחר ואמר לא מת אם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תנשא משום דרב אסי כדמסיק ומרישא דהתם יש להוכיח שיש חילוק בין בבת אחת בין בזה אחר זה דקתני עד אחד אומר מת וניסת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא ומפרש בגמרא דלא ניסת ממש אלא התירוה לינשא אע"פ שלא ניסת ולא תצא היינו מהתירה הראשון משמע דווקא התירוה קודם שבא העד ואמר לא מת הא בא קודם שהתירוה לא וכ"ע בפ' מי שקינא (סוטה דף לא:) דמשמע דאיירי עולא בכל ענין בין בב"א בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה ודייק בגמ' טעמא דהאי מכחיש אבל לא מכחיש לא שתיא מאן תנא ה"מ כו' ופריך כיון דמדאורייתא עד אחד נאמן אידך היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינה כו' אלא אמר עולא תני לא היתה שותה ור' חייא אומר היתה שותה לר' חייא קשיא דעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה משמע דעולא נמי איירי בבת אחת ולכך צריך להגיה ולא משני כדמשני ר' חייא ומיהו איכא למימר דעולא לא מיירי אלא בזה אחר זה אלא שנראה לו דוחק להעמיד המשנה בבת אחת משום דמשמע ליה דמיירי בזה אחר זה ועוד אומר ר"י דאפילו איירי לעולא בכל ענין הני מילי התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדנפקא ליה התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא חשיב כשנים אלא בזה אחר זה ואע"ג דיש חילוק בין דאורייתא לרבנן מייתי מדעולא דנראה לו דחשיב כשנים בזה אחר זה בדרבנן כמו בבת אחת בדאורייתא: **משום דרב אסי הסר ממך עקשות פה.** פסוק הוא אלא דרב אסי רגיל להביאו וא"ת והא דתנן בהאשה שלום (יבמות דף קיז: ושם) עד אחד אומר מת וניסת ובא עד אחד ואמר לא מת לא תצא ופריך בגמרא טעמא דניסת הא לא ניסת לא תנשא והאמר עולא כל מקום כו' ומאי פריך והא עולא לא קאמר אלא בדיעבד אבל לכתחלה מודה דלא תנשא משום דרב אסי ואומר ר"י דהתם דייק טעמא דניסת הא אם לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תצא דהכי משמע מתניתין דוקא נשאת ואחר כך בא העד לא תצא הא בא העד קודם שנשאת ואחר כך ניסת תצא משום הכי פריך מדעולא ואם תאמר והיכי משני התם דה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה וי"ל דודאי לכתחלה לא תנשא ולא תצא מהתירה הראשון לענין דאם ניסת לא תצא: [**תרווייהו באשת איש קמסהדי.** תימה דמה לנו לאותו עד שאומר לא נתגרשה בלא איהו נמי תצא דאין דבר שבערוה פחות משנים דהא ליכא למימר שלא היינו יודעים שהיא א"א כי אם על פיהם דא"כ להימניה להאי דאמר מגורשת במיגו דאי בעי שתק וי"ל דאין זה מיגו דשמא רוצה להעיד כדי לפוסלה מן הכהונה. תו"י]:

גמרא

אמתלא לדבריה נאמנת תנא [א]מיניה ארבעים זימנין ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה [ב]ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם בר יוסי אומר תצא אמר רבי מנחם בר יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא [ג]מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי א"ר ששת כגון [א]שנשאת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא [ב]באומרת ברי לי אמר רבי יוחנן [ג]שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא [ד]שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגמה בעד אחד [ה]עד אחד אומר מת הימנוהו רבנן כבי תרי וכדעולא דאמר עולא כל מקום [ד]שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים והאי דקאמר לא מת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים אי הכי אפי' לכתחלה נמי משום דרב אסי דא"ר אסי [ה] 1הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך סיפא [ו]עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים רבא אמר לעולם תרי ותרי נינהו וראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בר יוסי בגרושין ולא ראה במיתה מ"ט מיתה אינה יכולה מכחשתו גרושין יכולה מכחשתו ומי חציפה כולי האי והאמר רב המנונא [י]האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה [ח]אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה רב אסי אמר כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורה [ט]גירושין איכא לברורה דאמרינן לה אם איתא דהכי הוה אחזי לן גיטיך תנו רבנן שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא

מאי

רש"י

[ז]**אמתלא.** משל וטעם למה אמרה תחלה מקודשת אני: **אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.** הואיל ונתנה אמתלא נאמנת: **אמרה טמאה אני.** אמרה לבעלה נדה אני: **טהורה אני.** לא הייתי נדה: **לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.** פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה: **לא תצא.** ולקמיה פריך תרי ותרי נינהו: **שבאו עדים.** שאמרו לא מת: **באשם תלוי.** בא על ספק כרת: **לאחד מעדיה.** שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אומר ברי לי: **באומרת ברי לי.** אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא: **תרגמה.** להא דר' יוחנן: **בעד אחד.** ולאו שנים איתמר אלא עד אומר כו' ועד אומר כו': **הימנוהו רבנן כבתרי.** לומר מת כדאמרינן ביבמות בהאשה[ח] מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה: **אפי' לכתחלה נמי.** תינשא: **דרב אסי.** ביבמות בפ' שני: **תרווייהו באשת איש קא מסהדי.** שניהן מעידין שאשת איש היתה: **מיתה אינה יכולה מכחשתו.** אם יבא בעלה אינה יכולה לומר מת אתה הלכך אי לאו דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא: **גירושין יכולה מכחשתו.** אם יבא ויאמר לא גירשתיך היא תאמר גירשתני הלכך אי שרית לה סמכה אהכחשה ומינסבא על פי עדים הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר: **עכשיו מת.** היום: **ליכא לברורה.** אם אמרו טבע במים או אכלו ארי אין אנו יכולין לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תינשא ואם ניסת לא תצא כרבנן וכשניסת לאחד מעדיה: **אחוי גיטיך.** דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי: **הרי זו לא תנשא.** לאחר:

מסורת הש"ס

א) [לקמן כ. וש"נ], ב) יבמות פח: ב"ב לא., ג) [שם ביבמות], ד) יבמות פח: קיז: סוטה לא: מז:, ה) יבמות כד:, ו) יבמות קטז. נדרים לא. גיטין סד: פט:, ז) [שייך לע"א עד ד"ה לא עבד שמואל כו'], ח) [דף פח.], ט) [שייך לע"א], י) [ביבמות פח: כתבו תוס' דבר זה בשם ר"י וע"ע תוס' ב"ב לב. ד"ה אנן], כ) ובשנים אומרים נתגרשה נמי דייקא כי ירלאה שלא יחזו עדיה אבל חזקה דאין אשה מעיזה ליכא כיון דאיכא עדים דקא מסייעי לה. ת"י עה"ג, [וע"ע תוס' לקמן כו: ד"ה אנן],

תורה אור השלם

1. הָסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק מִמֶּךָּ: משלי ד כד

מוסף רש"י

שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך, **ושנים אומרים לא מת,** אי נמי שנים אומרים נתגרשה. בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, **ושנים אומרים לא נתגרשה.** וזקוקה ליבם, אי נמי כגון שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר, **הרי זו לא תנשא.** דאוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא, **ואם נשאת לא תצא.** דיעבד אין לכתחילה לא (רשב"ם ב"ב לא.). **בזמן שבאו עדים,** האחרונים שאמרו לא מת, ולאח"כ ניסת, לפיכך תצא, שהרי באיסור נשאת, שאילו שאלה מב"ד היו אוסרין לה לינשא, **אבל נשאת.** על פי עדי מיתה שהתירוה בית דין לינשא, ואחר כך באו עדים. שהוא קיים, **לא תצא.** דחיישינן לזילותא דבי דינא (שם. ועי' תוס' שם). **באומרת ברי לי.** כגון ע"י סימנים, ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו (יבמות פח.). **הרי כאן שנים.** הרי הוא חשוב כשנים, כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה (שם).

תוספות רי"ד

תנא מיניה מ' זמנין ואפ"ה לא עביד שמואל עובדא בנפשיה פי' פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנ' עד שטבלה: ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז ל"ת ואם נשאת לא תצא מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי פי' בא על ספק כרת אר"ש כגון שנשאת לאחד מעדיה פי' שאמרו מת שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו אבל זה אומר ברי לו אבל לאיניש דעלמא תצא ואע"ג דתנן בפ"ב דיבמות מת לא ישא את אשתו דוקא בחד אבל בתרי ליכא למיחש כדאוקימנא התם דתרי לא חשידי. היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי פי' שבאתה גם היא משם ואומרת מת בעלי ואם על העדים סמכה תצא ור"מ ב"י פליג ואמר שאם באו עדי האוסרים תחלה ואח"כ נשאת ואפילו לאחד מעידיה ואע"ג דאמרה ברי לי תצא עיין בהאשה רבה. אר"י ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת ל"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואוקמי' רבא דראה ר"י דברי ר' מנחם בר"י בגירושין ולא ראה דבריו במיתה מ"ש מיתה אינה יכולה להכחישתו פי' אם יבא בעלה א"י לומר לו מת אתה הלכך אי לא דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא עד דדייקא שפיר דחיישי לקלקולא גירושין יכולה להכחישתו פי' אם יבא ויאמר לא גרשתיך היא תאמר גרשתני הלכך אי שרית לה סמכא אדעתא ומינסבא ע"פ עדות הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר ומי מחצפי ב' והאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקתה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא עדים דמסייע לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייע לה מעיזה ומעיזה ומדמקשינן ממילתא דר"ה ש"מ דהכי הל' שאין התלמוד מקשה אלא מהל' פסוקה כך העמדנו נמי בגיטין בריש פ' התקבל: ר"א אמר דאמרו עדים שגירשה זה כמה ימים לא תצא כרבנן וליתא לר' מנחם בר"י לא במיתה ולא בגירושין והלכה כר"א עכשיו מת פי' היום מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי פי' אם אמרו טבע בים או אכלו ארי דהוא בתרא: ת"ר ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה ה"ז ל"ת

תוספות רי"ד (המשך)

אין אנו יכולים לברר הדברים הלכך לכתחלה לא תנשא מיד דהא צריכה להמתין שלשה חדשים ואם נשאת לא תצא כרבנן וכשנשאת לאחד מעידיה. גירושין איכא לברורינהו דאמרי לה אי איתא דהכי הוא אחוי גיטך פי' ולא תנשא מיד דהא צריכה להמתין ג' חדשים אלא כגון שהמתינה ג' חדשים ונשאת ואפ"ה כיון שעדים העידו שעכשיו גירשה אמרינן לה אי איתא כדאמרת הוה לך לאחוי גיטא דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי א"נ שקרא מסהדי והני דאמרו לא גירשך הם נאמנים והלכך תצא ודוקא כשאמרו עכשיו גירשך דמוכחא מילתא דמשקרי אבל אם מעידים

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. ומה תאמר שנא ושנא דרישא לית לן לאוקמה בחזקת פנויה וסיפא בחזקת אשת איש ויש לומר דברישא אע"ג דאית לן לאוקמה בחזקת פנויה מ"מ תרי ותרי ספיקא לדבנן היא כדמוכח בפרק ד' אחין (יבמות דף לא. וסז) והוה לן למימר תנא מדרבנן וי"מ כיון דלא מפליג בין בחו עדים עד שנא ניסת לבחו עדים משניסת ש"מ דלאו רבי מנחם בר יוסי היא אלא רבנן ג"כ סיפא נמי אמאי תנא הא שמעינן להו דאמרי לא תנא:

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לא הוה צריך להא דאפי' ליכא אלא הוא דאמר נתקדשה לא תנא דאין דבר שבערוה פחות משנים אבל תימה אמאי לא תנשא לכתחלה דהוה לן לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין ומספקא לן אי קרוב לו או קרוב לה והני ב' סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דולאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה אי נמי כגון שהיו גרות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדש כדאמר בסוף המגרש (גיטין פט.) ועד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה נאותה שעה: **מאן** דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא. וא"ת מנא ליה דלמא אסיפא לא מצי קאי דאפי' בחו עדים ואחר כך נשאת לא תנא ולמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ניסת ממש אמי שפיר: **אית** ליה דרב המנונא. אע"ג [ד] דרב המנונא אייר בפניו מ"מ לענין ניסת וא"כ בחו עדים מהני אלא בפניו: **לא תצא** מהיתרה הראשון. פירוש ותנשא [לכתחלה] דלא שייך לזות שפחים כלל אבל אין לפרש כי ההיא דיבמות דלא תצא מהיתרה הראשון לענין דאם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תינשא דלמשמע גבי בתיה דמר שמואל בסמוך שהתירן [ו]לכתחלה:

באו עדים לא תצא. פירוש לא תצא מהיתרה הראשון: **עד האידנא מאן נטרינהו.** פי' דכבר נאסרו: **והא איכא** עדים במדינת הים. אין לפרש דלמא ליכא עדים במדינת הים דאם כן תיקשי ליה נמי אמתניתין דקתני נשביתי וטהורה אי נאמנת ואמאי דלמא ליכא עדים אלא הכי פירושה הא יש קול דליכא עדים במדינת הים שיודעים שנשבית ומיהו קשה לרשב"א דהיכי סלקא דעתיה השתא דעדים היינו עדי שבויה דא"כ מה הוה צריך למימר הא ליכא עדים במדינת הים הוה ליה למימר הא ליכא עדים קמן דהא ליכא שבויינהו[ז]: **עדי טומאה איתמר.** והא ליכא עדים במדינת הים דפריך לעיל פירוש והא יש קול דליכא התם עדי טומאה כדפירשתי הקשה ר"ת בפרק קמא דקידושין (דף יב.) גבי ההוא גברא דקדיש בחבנא דכוחלא ויתיב רב חסדא וקא משער אי אית בה שוה פרוטה אי לא ומסיק לאו היינו דר' חנינא דאמר עדים בגד אסתן ותאסר וקאמר אביי ורבא לא קבילא להו הא דרב חסדא אם הקילו בשבויה נקל באשת איש והשתא למאי דמסיק דעדי טומאה איתמר מה לי עדי שבויה מה לי עדי אשת איש [ח]ורש"י פירש שם אם הקילו בשבויה לאיסור לאו וקשה לרבינו תם דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שיאסר בה בזנות ומיהו אית ספרים דגרסי התם אם הקילו בשבויה דמנוולה נפשה באפי שבויה כו' פירוש ולא שכיח כולי האי שנטמאה נקל באשת איש דשכיח דידעי אם אית בה שוה פרוטה ובגלוי הך גירסא איכא למימר דלא שכיח שיהו עדי טומאה אבל עדים שידעו שוה פרוטה שכיח[ט]:

שמי

תרוייהו בפנויה קמסהדי. לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה [קודם שנתקדשה]: **איפוך.** ברישא תני אם ניסת תצא וסיפא אם ניסת לא תצא: **דמגרשי בגנעא.** ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא משום לזות שפחים: **ארישא.** אם משניסת בחו עדים שהיתה אשת איש והיא ניסת על פי עצמה שאמרה גרושה אני: **אסיפא.** אנשביתי וטהורה אני והתירוה ליגשא ואח"כ בחו עדים שנשבית: **בשבויה הקילו.** דאשת בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה: **דרב המנונא.** דאמר האשה שאמרה נבעלה גירשתני נאמנת הלכך הא דאמרה גרושה אני מהימנא: **ויש לי עדים.** שהיו עמי תמיד אצל נתייחדתי עם עובד כוכבים: **ואח"כ בחו עדים.** שנשבית דהשתא בחו בחו הפה שאסר הוא אפי' הכי לא תצא: **אפי' יש לה כמה בנים.** מן הכהן הזה שנשאה: **דאתיין לנהרדעא.** להפדותן: **אוקמינהו לשבויינהו אברתי.** אצל יבוחו לפני ב"ד ולא ידעו ב"ד שהן שבויות אצל ע"פ עצמן ויתירום: **בנן דמוריין אינון.** בנות אדם גדול ובעל הוראה הוא שידעו לעשות כן: **לרב שמן.** כהן היה: **איעפל בקרובותיך.** שאתה מהן שהן קרובותיך: **והא איכא סהדי במדינת הים.** שראו שנשבו ולמאן אתו לקמן למחר ולימא אוחרן לאחר שתנשא: **השתא מיהא לא איפנהו.** קודם נישואין ומשום דלמא אתו לא אסרינן לה השתא: **עדים בגד אסתן.** [מלפון זהב יאתה (איוב לז) מתרגם מדאיסתנא]: **ותאסר.** בתמיה הא [לא] אתו קודם נשואין: מתני'

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגמה בעד אחד [א]עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים סיפא עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים [ב]רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך [ג]שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא פשיטא [ד]לא ראינוה אינה ראיה לא צריכא דדיירי בחצר אחד מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קא משמע לן דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא סיפא [ה]שנים אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירי בחצר אחד היינו הך מהו דתימא גבי קדושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשא קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא: ואם משנשאת באו עדים לא תצא כו': רבי אושעיא [ו]מתני לה ארישא רבה בר אבין מתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא [ז]דבשבויה הקילו ומאן דמתני לה אסיפא [ח]אבל ארישא לא לימא בדרב המנונא קמיפלגי דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה דרב המנונא לא דכולי עלמא אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו [ט]אבל שלא בפניו מעיזה ומר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה: ואם משנשאת באו עדים וכו': אמר אבוה דשמואל לא נשאת נשאת ממש אלא [י]כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת והא לא תצא קתני לא תצא מהתירה הראשון [כ]ת"ר אמרה [ל]נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואחר כך באו עדים ואמרו לא ידענו הרי זו לא תצא [מ]ואם באו עדי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדייהו א"ל שמואל ועד האידנא מאן נטרינהו א"ל אילו בנתך הווין מי הוית מזלזל בהו כולי האי הואי [נ]כשגגה שיוצא מלפני השליט ואישתביין בנתיה דמר שמואל ואסקינהו לארעא דישראל אוקמן לשבויינהו מאבראי ועיילי לבי מדרשא דר' חנינא הא אמרה נשביתי וטהורה אני והא אמרה נשביתי וטהורה אני [ס]שרינהו סוף עול אתו שבויינהו אמר רבי חנינא [פ]בנן דמוריין אינון איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל הווין אמר ליה רבי חנינא לרב שמן בר אבא פוק איטפל בקרובותיך אמר ליה לרבי חנינא והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בצד [צ]אסתן ותאסר טעמא דלא אתו עדים הא אתו עדים מיתסרא והאמר אבוה דשמואל כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת אמר רב אשי עדי טומאה איתמר:

מתני'

עא א מי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הלכה לא טוש"ע אה"ע סימן מז סעיף ג:

עב ב מי' שם הלכה ל טוש"ע שם סעיף ח:

עג ג מי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ח טוש"ע שם סימן קנב סעיף ד:

עד ד מי' שם הלכה ח טור שו"ע שם סעיף ז:

עה ה מי' שם הלכה ד טוש"ע שם סימן ח סעיף ב:

עו ו מי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכי כב טוש"ע שם סי' ז סעיף ו:

עז ז מי' שם הלכה כג טור שו"ע שם סעי' ז:

עח ח ט מי' שם טור שו"ע שם סעיף ו:

תוספות רי"ד (המשך)

ומעידים עליה כי א"א היתה אלא שא' אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה. והלשון מוכיח כן שאומר תורייהו בא"א קמסהדי. דמשמע שלא החזקה א"א אלא על פיהם. ואע"ג דאיהי נמי אמרה א"א הייתי גרושה אני [מ"מ] כיון שיש עדים (שהיתה) [שאומרים] שא"א היתה אינה נאמנת. ועוד שהעד מכחישה ואומר לא נתגרשה. והלכך אם נשאת תצא אבל בודאי אם נשאת תחלה על פיה כשאמרה א"א הייתי גרושה אני ואח"כ בא העד שאוסרה שאומר לא נתגרשה לא תצא. שאין מוציאין אשה מבעלה בע"א כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. וכי היכי דבגירושין לא מתוקמא אלא באשה הבאה ממדה"י שאין לה חזקה מה היא ה"נ עדות דקידושין לא מתוקם אלא בבאה ממדה"י שלא הוחזקה מה היא. והלשון מוכיח דקאמר תרוייהו בפנויה מסהדי. דמשמע שלא החזקה פנויה אלא על פיהן. אבל אשה העומדת לפנינו בחזקת פנויה. ובא ע"א ואמר נתקדשה בפני פ' ופ' והלכו להן למדינת הים. אע"פ שאין עד אחר שיכחישנו. אינו נאמן לאוסרה עד שיבואו שנים כדרבא דאמר אין דבר שבערוה פחות מב'. ולבתחלה לא תנשא. ר"א אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך פי' המורה ברישא תני תצא. ובסיפא תני לא תצא. ב' אומרים ראינוה שנתקדשה וב' אומרים לא ראינוה שנתקדשה ה"ז לא תנשא. פשיטא לא ראינו אינו ראיה. ל"צ דדיירו בחצר א'. מ"ד אי איתא דקדיש קלא אית ליה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא. ואי קשה טעמא דאמר' לא ראינוה שנתקדשה דלא ראינוה אינה ראיה אבל אי אמרי (בעיקר) [בבירור] דלא נתקדשה כגון דאמרו האשה או המקדש הי' עמנו במקום פ' שמעידים עדות ברורה. ה"נ דאם נשאת לא תצא [ו]. ואמאי לא תצא. תרי ותרי נינהו והבא עלי' באשם תלוי קאי. ואי אמרת דר"א קסבר דאפילו בתרי ותרי אמרי' אוקי אתתא אחזקתה. א"כ מה צורך לאפוכי במאי דתניא מפרשא שפיר גבי נתקדשה לא תצא דאוקמי' לה אחזקה קמייתא ופנויה הות וגבי נתגרשה תצא דמוקמינן לה אחזקתה דא"א הות. ומדלא אוקמוה הכי ש"מ דלא אמרינן תרי ותרי אוקמה אחזקתה. משום דהוי ספק תורה והבא עליה באשם תלוי קאי. תשובה. אילו העידו עדות ברורה. כגון שאמרו אנו היינו כל היום עמכם באותו חצר ולא נתפרדנו מהם כלל ולא יתכן שנתקדשה באותו היום שאילו כך גם אנחנו היינו רואים המעשה. אלא שקר אתם מעידים. אין לומר בכאן תרי ותרי נינהו. שזאת היא

גליון הש"ם

גמ' שרינהו סוף עול אתו שבוייתהו. עיין כ"ב קמט ע"א תד"ה רב מרי. שבת קנד ע"א תד"ה ואמרי לה: תוס' ד"ה אית ליה. אע"ג דרב המנונא איירי בפניו. עיין יבמות קנז ע"ב תד"ה באותה שעה:

מוסף רש"י

דבשבויה הקילו. לספיקא בעלמא הוא (ב"ק קיד:). **שרינהו.** ר' חנינא לנשא לכהנים (רשב"ם ב"ב קלה:). **עדים בצד אסתן.** רוח לפנים ולון בגיס ומעידים. **ותיאסר.** בתמיה (קדושין יב:).

תוספות רי"ד

מ"ש רישא ומ"ש סיפא פי' שאין לומר טעמא דרישא משום דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא (אחזקה) [בחזקת פנויה] דתרי ותרי הן ספיקא דאוריתא ובספיקא דאוריתא לא אזלינן בתר חזקה אלא הבא עליה באשם תלוי קאי אמר (ר"פ) [אביי] תרגמה בע"א. ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דאמר נתקדשה הו"ל חד ואין דבריו של א' במקום ב'. ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דאמר נתגרשה הו"ל חד ואין דבריו של א' במקום שנים. ופי' לאו במחזקה לפנינו שהיא א"א מיירי. דא"כ מה צורך להכחשת העד שאומר לא נתגרשה בלא הכחשתו נמי אינו נאמן ע"א בגירושין ואפי' לאביי דאמר ע"א נאמן באיסורין ואפילו באשה ה"מ לאסור כגון אשתו דזנתה בע"א בפ' האומר (קדושין סו ע"ב) דאביי אמר ע"א נאמן בכל איסורין שבתורה ורבא אמר אין דבר שבערוה פחות משנים. דדוקא לאיסור היה אומר אביי דע"א נאמן אבל אשה שהוחזקה בא"א אין מי שיאמר שיהא ע"א נאמן לומר נתגרשה ולהרוציאה מחזקת א"א דדוקא במה שבעלך האמינו חכמים ע"א משום דמילתא דעבידי לגלויי לא משקרא והיא גופא דייקא ומנסבא. ומתוך חומר שהחמרת עליה בספופה הקלת עליה מתחלתה אבל בגירושין לא מהימן. עיין בהאשה רבה. ולא מתוקמא אלא באשה הבאה ממדה"י שלא ידענו אי היא ובאים אלה השנים

ח) ולפי מש"כ הר"ב כאן דמיירי שנשאת לאחר מעדיה שאמרו לא ראינו שנתקדשה לק"מ ועי' לעיל (דף כ"ב ע"ב) כגון שנישאת וכו' ודי"ק.